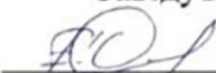


МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СТРАТЕГІЧНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

 Ніна РЖЕВСЬКА

« 07 » 06 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «ОСВІТНЯ ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

Виконавець: здобувач вищої освіти 4 курсу, 407 групи, Коверга Дарина Дмитрівна

Керівник: старший викладач кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій, PhD Мендрін Олексій Вікторович

Нормоконтролер:



Олексій МЕНДРІН

КИЇВ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ.....	6
1.1. Освітня дипломатія як один з напрямів публічної дипломатії.....	6
1.2. Підходи до концептуалізації освітньої дипломатії.....	11
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ОСВІТНЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ.....	15
2.1. Архітектура освітньої дипломатії.....	15
2.2. Світовий досвід впровадження освітньої дипломатії.....	22
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ.....	30
3.1. Освітня дипломатія як інструмент публічної дипломатії в умовах воєнного стану в Україні.....	30
3.2. Освітня дипломатія Національного авіаційного університету як інструмент налагодження міжнародного співробітництва.....	34
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48

ВСТУП

У контексті глобалізації та зростаючого значення міжнародного співробітництва, публічна дипломатія стає одним з ефективних інструментів впровадження політичних амбіцій акторів на міжнародній арені, адже у сучасному світі успішне ведення зовнішньої політики потребує комплексного та багаторівневого підходу.

Однією з перспективних форм публічної дипломатії є напрям освітньої дипломатії, в контексті якого освіта виступає одним з ключових інструментів формування міжнародних відносин та підтримки взаєморозуміння між націями. Освітня дипломатія, як складова частина публічної дипломатії та аспект зовнішньої політики, стає важливою ланкою в забезпеченні відкритості, толерантності та обміну досвідом між країнами.

Освітня дипломатія стала одним із основних інструментів зовнішньої політики великої кількості країн у сучасному світі, а Україна не залишається осторонь цього процесу. Розвиток освітньої дипломатії є важливим завданням для нашої держави, оскільки він сприяє підвищенню престижу української освіти, поглибленню міжнародних зв'язків та сприяє залученню іноземних студентів до нашої країни.

Ця робота присвячена аналізу сучасного стану та перспективам розвитку освітньої дипломатії України. Вона спрямована на вивчення стратегій, програм та ініціатив, які використовуються урядами та освітніми установами для просування національної освітньої системи на міжнародному рівні. Робота має дослідити можливості реалізації освітньої дипломатії, а також визначити напрямки подальшого її розвитку.

Для досягнення цих цілей у роботі будуть використані різноманітні методи дослідження, зокрема аналіз літератури, інтерв'ю, а також порівняльний аналіз досвіду інших країн у сфері освітньої дипломатії. Таким чином, дана дипломна

робота висвітлить актуальні питання освітньої дипломатії України та зробить важливий внесок у розуміння та розвиток цього напрямку публічної дипломатії.

Метою дослідження є визначення сучасного стану та перспектив розвитку освітньої дипломатії України.

Визначення мети роботи передбачає вирішення таких **завдань**:

- розглянути теоретичні аспекти напрямку освітньої дипломатії;
- дослідити структуру освітньої дипломатії;
- розглянути забезпечення реалізації політики освітньої дипломатії;
- проаналізувати освітню дипломатію в умовах воєнного стану в Україні;
- дослідити діяльність реалізації освітньої дипломатії на прикладі університету.

Об'єкт дослідження – освітня дипломатія України.

Предметом дослідження є основні аспекти, принципи, напрями та перспективи розвитку освітньої дипломатії в контексті визначеної тематики.

Характеристика джерельної бази та стан дослідження теми. Вивчення освітньої дипломатії знайшло своє відображення у роботах представників різних наукових напрямів. Значний внесок у розробку вказаного питання зробили зазначені вчені, як Дж. Най (мол.), Зб. Бжезинський, С. Уолт, Ф. Фукуяма та ін.

Про потенціал використання освітньої дипломатії в зовнішній політиці України вітчизняні дослідники почали вивчати відносно нещодавно. З огляду на вказане, рівень вивчення цього питання ще вельми незначний порівняно із США чи ЄС й сконцентрований у працях Ільницького Д., Тищенко-Тишковець О., Дівончука А., Горбатенко В., Луценко А., Нікулішин Н., Слісаренко І., Цюрупи М., Шергіна С., Цимбалістого В. та ін.

Для досягнення поставлених завдань використовувалися такі **методи дослідження**:

1. Емпіричний метод, який передбачав збір та аналіз даних, огляд літератури та аналіз документів.

2. Компаративний метод, який дозволив порівняти практику освітньої дипломатії в різних країнах та визначити спільні тенденції та відмінності.

3. Дана робота передбачала використання інтерв'ю як якісного методу дослідження. Відповідно, було проведено інтерв'ю з кандидатом філологічних наук, доцентом кафедри іноземних мов та перекладу НАУ Ржевською Дарією Олександрівною, що дозволило отримати та дослідити додаткову інформацію заздалегідь визначеним переліком відкритих запитань. Дослідження мало на меті отримати уявлення про досвід, точку зору та ставлення до теми дослідження. Інтерв'ю проведено з представником, що безпосередньо має відношення до питання дослідження та міг надати цінну інформацію. Дані були зібрані шляхом індивідуального інтерв'ю, проведеного за допомогою платформи Zoom. Інтерв'ю записували та аналізували з метою забезпечення глибшого розуміння значення освітньої дипломатії як інструменту публічної дипломатії.

Апробація. Дана робота пройшла апробацію на XXIV Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки» (Київ, 2024), де представлено тези на тему «Освітня дипломатія як складова стратегії “м'якої сили”» та на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Дипломатія в міжнародних відносинах: сучасні виклики та перспективи» (Київ, 2024), де представлено тези на тему «Роль освітньої дипломатії у контексті публічної дипломатії».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ

1.1. Освітня дипломатія як один з напрямів публічної дипломатії

На сьогодні все більше з'являється розуміння того, що питання формування зовнішньої політики виключно завдяки інструментам класичної дипломатії є неефективним. Дипломатія вважається прерогативою держав, а за останнє століття її розуміння та імплементація значно розширені. У контексті глобалізації та необхідності залучення мультивекторного співробітництва, було виокремлено концепцію «публічної дипломатії» - термін, який охоплює дії широкого кола суб'єктів, діяльність яких спрямована на формування сприятливих відносин між націями на різних рівнях взаємодії. Завдяки інструментам публічної дипломатії, світові актори зміцнюють свою репутацію, просувають свої інтереси, поширюють новітні тенденції, знаходять захист та підтримку у цьому глобалізованому світі.

Міжнародний імідж і репутація країни – це сукупність факторів, що зумовлюють її сприйняття у світі крізь призму ідеалів і цінностей, реалій політичного устрою, соціально-економічної моделі та позиціювання на міжнародній арені. Формування позитивного сприйняття вимагає скоординованої державної політики з метою системного та проактивного поширення власних наративів з використанням усіх доступних форматів комунікації [2].

Публічна дипломатія є невід'ємною частиною комунікацій держави. Це система заходів, за допомогою яких держава комунікує з громадськістю інших держав та впливає на формування суспільної думки населення інших країн для просування своїх національних інтересів і реалізації зовнішньополітичних цілей. Інструменти публічної дипломатії дають змогу значно розширити охоплення аудиторії, будувати нові партнерства, залучати представників сфер, що перебувають за межами сфери впливу офіційних органів влади (неурядових організацій, бізнесу, аналітичних центрів, освітніх установ, молоді, лідерів суспільної думки та окремих громадян) [2].

Глобалізація, розвиток цифрових технологій, широке використання соціальних мереж та швидке поширення інформації формують нові вимоги до публічної дипломатії. Також стає ширшим коло недержавних учасників, які сприяють державі у просуванні національних інтересів та позитивного сприйняття країни за кордоном. З метою ефективного досягнення цілей публічної дипломатії держава активно взаємодіє з представниками недержавного сектору публічної дипломатії [2].

«Освіта - це найпотужніша зброя, яку можна використати, щоб змінити світ», зазначав Нельсон Манделла, південноафриканський правозахисник, політик та юрист [1].

Так, новоствореною, але досить прогресивною складовою публічної дипломатії є освітня дипломатія. У Стратегії публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021-20225 рр. освітню дипломатія виокремлено як один з головних напрямів публічної дипломатії, що допомагає побудувати міцні партнерські відносини з іншими країнами чи регіонами завдяки освітньому обміну; вирішувати глобальні, регіональні та національні виклики з використанням наукових здобутків; формувати зовнішньополітичні рішення з урахуванням фактичних даних. Освітня дипломатія створює належні умови для міжнародної співпраці в галузі освіти та науки [2].

Освітня дипломатія має зайняти гідне місце серед інших форм публічної дипломатії та стати одним з фундаментальних напрямків роботи зовнішньополітичного відомства країни, адже потенціал її можливостей цілком відповідає ключовим цілям публічної дипломатії:

- 1) зміцнення іміджу країни, просування її бренду;
- 2) забезпечення сприятливого середовища у сфері міжнародного спілкування;
- 3) розбудова двосторонньої комунікації, мережі партнерства;
- 4) трансляція політичних, культурних та інших цінностей (через освіту);
- 5) формування громадської думки однією державою в іншій [6].

Представляючи собою комплекс практичних дій у сфері обміну ідеями, інформацією, творами мистецтва й іншими компонентами освіти, міжнародне освітнє

співробітництво давно й міцно входить у зовнішню політику провідних держав світу. З огляду на це, освіту слід розглядати як істотний фактор міжнародної політики й «м'якої сили» держав, що прагнуть мати вплив на міжнародній арені, або ж бути залученими у світове суспільство.

Освітня дипломатія є одним з механізмів реалізації концепції «м'якої сили», яка спрямована на вирішення двох основних завдань: по-перше, формування вигідного для країни сприйняття їх зовнішньої політики; по-друге, поширення національної культури й цінностей. Зі зміною потреб людства термін «м'яка сила» був розширений і доповнений новим поняття - «розумна сила», що в свою чергу передбачає комбінацію ресурсів «жорсткої» і «м'якої сили», тобто не виключає використання військового й економічного тиску, однак спрямована на створення й зміцнення відносин між країнами. Основною задачею концепції про «розумну силу» є забезпечення безпеки певної держави та їх союзників, зміцнення міжнародної ролі держави і забезпеченню глобального блага. Освітня дипломатія, у свою чергу, дозволяє реалізовувати як «м'яку», так і «розумну силу» за допомогою освітніх, інформаційних і культурних програм, а також використання стратегічних комунікаційних кампаній та національного брендингу.

Джозеф Най, професор Гарвардського університету, у своїй книзі під назвою «М'яка сила: засоби успіху у світовій політиці» стверджує, що «м'яка сила» має наступні ключові ресурси: культура, політичні цінності та зовнішня політика. З іншого боку, він виокремлює «жорстку силу», що складається з двох елементів: військова міць і економічна міць. Для досягнення цілей і завдань через «жорстку силу» уряди використовують санкції, примусову дипломатію та війну. Д. Най наголошує на тому, що держави, які намагаються розвивати свій позитивний імідж у міжнародному середовищі мають зосередитися більше на публічній дипломатії, а не на засобах примусу. З огляду на це, він вважає, що освітня дипломатія в цьому випадку є потужним та перспективним інструментом [3].

Освітня дипломатія – це дії, спрямовані на формування довгострокових відносин, захист цілей національної зовнішньої політики й кращого розуміння

цінностей і інститутів національної освітньої системи за кордоном. Освітня дипломатія просуває національні інтереси й забезпечує безпеку шляхом вивчення настроїв іноземної суспільної думки, інформування й впливу на тих, хто цю думку формує. Вона виходить із того припущення, що суспільна думка може вплинути на уряди й на політичні системи. Будь-який вид освітньої дипломатії, який спрямований на певну аудиторію, використовує мови й образи, відповідні до цієї аудиторії. Саме це дозволяє їй досягати намічених політичних цілей [4].

Функції освітньої дипломатії:

1. функція пропаганди цінностей;
2. інформаційно-комунікаційна функція;
3. функція розвитку взаємовідносин, що досить вдало виконується в університетах, де навчаються представники різних країн;
4. функція просування позитивного сприйняття культури та національної ідентичності через освіту;
5. політична функція [5].

Освітня дипломатія має на меті розширення діалогу між громадянами своєї країни й закордонними партнерами. Це передбачає активний міжнародний обмін, створення інформаційних програм, поширення своєї культури.

Освітня дипломатія позитивно відрізняється від інших напрямів публічної дипломатії тим, що, по-перше, дає можливість щодо кращого розуміння цільової аудиторії; по-друге, усуває недоліки одностороннього потоку інформації, що притаманний більшості інших видів публічної дипломатії; по-третє, дає можливість для виходу на нові інтелектуальні форми спілкування; по-четверте, освіта постійно підтримує актуальність знань та компетенцій, що набуваються сторонами [4].

Освітню дипломатію можемо знаходити в усіх вимірах публічної дипломатії. Це проявляється у культивуванні іміджу країни, що передбачає управління сприйняттям країни та бренду країни, що важливо адже в умовах глобалізації загострюються питання ідентичності, іміджу та світової суспільної думки. Використовується як інструмент захисту національних інтересів урядовими

інституціями та громадами, що приймають рішення, для просування національних інтересів та забезпечення сприятливого міжнародного середовища спілкування. Як інструмент створення глобальних суспільних благ, потреба у яких обумовлюється розгортанням процесів глобалізації, глобальними проблемами, що вимагають глобальних колективних дій [4].

Цінність освітньої дипломатії різко зросла у світлі викликів, а також можливостей, з якими зараз стикаються всі країни. В сучасному інформаційно-розвиненому суспільстві, освітня дипломатія є базовим інструментом для формування авторитету серед інших держав. Освітня дипломатія є вагомим перевагою для створення певного образу не тільки для великих держав, але і для таких, які тільки починають опановувати цей інструмент.

Поняття освітньої дипломатії розмиває межу між освітнім та дипломатичним дискурсом. Відповідно, існує велика кількість трактувань як самого поняття освітньої дипломатії, так і її спрямувань. Широке коло акторів освітньої дипломатії також ускладнює конкретизацію зазначеного поняття. Втім, освітня дипломатія претендує на місце важливої складової публічної дипломатії, а відтак може слугувати серйозним важелем просування національних інтересів держави. Така позиція актуалізує функціональні потужності закордонних дипломатичних установ як медіаторів культурно-освітньої взаємодії країн [5].

Освітня дипломатія культивує довіру для досягнення взаємної вигоди в досягненні конкретних освітніх цілей, використовуючи переговори та інші дипломатичні навички для спілкування через регіональні чи національні кордони або з місцевими громадами, відповідальними за надання освіти. Практика освітньої дипломатії може охоплювати взаємодію з кількома суб'єктами на різних рівнях, які спрямовані на формування позитивного політичного середовища для освіти та вирішення питань освіти на місцевому, двосторонньому, регіональному чи глобальному рівнях.

Освітня дипломатія виходить за рамки типових підходів до пропаганди освіти та лідерства. Вона використовує ширший набір дипломатичних навичок для

досягнення згоди та пошуку рішень для освітніх проблем. Освітня дипломатія має як концептуальну, так і практичну цінність.

На практиці освітня дипломатія може бути використана для узгодження угод між сторонами, які можуть допомогти сторонам досягти консенсусу та розвивати відносини співпраці, що розширюють можливості в освітньому секторі. Ця форма «нової дипломатії» запозичує навички з традиційної дипломатії, але застосовує ці навички за межами вузької концепції зовнішньої політики та міжнародних відносин до ширшого кола питань та учасників. Освітня дипломатія може бути використана на міжнародному рівні для формулювання глобальних ініціатив і рухів, або на національному та місцевому рівнях для переведення міжнародної політики у відповідну місцеву практику. Крім того, освітня дипломатія може бути використана на місцевому рівні для навчання тих, хто працює на міжнародному та національному рівнях, про місцеві освітні потреби та проблеми. Ця взаємодія ілюструє широкий спектр освітньої дипломатії на практиці.

1.2. Підходи до концептуалізації освітньої дипломатії

У міжнародному та українському науковому середовищі визначення освітньої дипломатії часто апелює до адвокації інтересів освітніх установ або проектування освітнього співробітництва на площину міждержавних освітніх коаліцій. Наприклад, Дж. А. Скорза, проректор з міжнародних зв'язків Університету Ферлі Дікінсона, США, називає міжнародні проєкти освітніх установ однією з форм освітньої дипломатії, що корелює з такими завданнями освіти, як сприяння миру, розвитку, стабільності. На думку науковця, коли університети визначають свою роль у вирішенні глобальних викликів, встановлення партнерства з міжнародними організаціями може слугувати серйозним поштовхом для розвитку як внутрішніх університетських інноваційних процесів, так і міжнародного науково-освітнього співробітництва [5].

Окремим аспектам освітньої дипломатії присвячені праці таких авторів як О. Проскура, О. Тищенко-Тишковець, питання освітньої дипломатії висвітлено в

публікаціях М. Кулінича, аналіз форм освітньої дипломатії наведено в працях Д. Ільницького.

Низка науковців з Флоридського Атлантичного університету – Л. Бартрам, Дж. Малхойт-Лі, К. Шін-Діаз і Дж. Сулліван – пропонують наступне визначення освітньої дипломатії: «Будь-які зусилля на місцевому, державному або міжнародному рівнях, спрямовані на поглиблення співробітництва чи дієві зміни у політиці, стандартах і структурі будь-якого сегменту системи освіти» [5].

Ми розглядаємо поняття освітньої дипломатії через призму публічної дипломатії.

Джозеф Най, професор Гарвардського університету, у своїй книзі під назвою «М'яка сила: засіб успіху у світовій політиці» стверджує, що публічна дипломатія у вигляді освітньої виступає основним інструментом у процесі імплементації політики «м'якої сили» [7].

Український науковець Д. Ільницький формулює своє бачення згаданого терміну, що зводиться до забезпечення діалогу представників різних країн у процесі освітньої діяльності з метою прийняття рішень, які можуть стати на сторожі інтересів країни. Така позиція підкреслює важливість освітньої дипломатії як складової публічної дипломатії з точки зору просування «м'якої сили» країни [4; 5].

Українська дослідниця О. Тищенко-Тишкова припускає, що освітня дипломатія України розвивається скоріше хаотично, ніж плановано, оскільки ані практика міжнародних культурно-освітніх обмінів, ні потенціал чималої кількості іноземних студентів, які навчаються у нашій державі, не використовується в повній мірі. Натомість, сприяння культурним і освітнім обмінам задля побудови діалогу із населенням інших держав створювало би засади для покращення зовнішньополітичних комунікацій України та просування її політичної культури [5; 9].

Український учитель-методист О. Проскура зазначає, що освітня дипломатія – це «інноваційна модель культури спілкування, управлінських компетентностей

керівників, педагогів, учнів, батьків, спрямована на обрання успішних рішень в освітньому середовищі закладу освіти як соціокультурному просторі» [5; 6].

За даними Центру освітньої дипломатії (США), освітня дипломатія, як стратегія управління, має потенціал бути інструментом реалізації ефективної освітньої політики в «розділеному» освітньому просторі та соціальних колізіях, оскільки її функціональне призначення полягає в наступному: підтримувати освіту як право людини та необхідне для реалізації всіх інших прав людини; досягти консенсусу щодо ролі та переваг освіти в дедалі складнішому світі; забезпечити відповідальність урядів щодо доступності освіти в їх країнах; інформувати світових лідерів про переваги освіти для їхньої нації, регіону та світу; проінформувати педагогів і громадськість про те, як освіта сприяє миру, глобальній безпеці та стійкості; сприяти належному та позитивному впливу недержавних суб'єктів, таких як неурядові організації та підприємства, на розвиток освіти; поставити освіту в центр глобального порядку денного розвитку шляхом з'єднання освіти з позитивними соціальними, економічними результатами, результатами у сфері охорони здоров'я та навколишнього середовища; посилити роботу тих, хто бере участь у взаємодії на рівні уряду, щоб сприяти зв'язку освіти з міжнародними відносинами та цілями зовнішньої політики, наприклад, посадових осіб міністерств і аташе з питань освіти, а також лідерів громадянського суспільства та рекламних організацій.

У Центрі освітньої дипломатії та лідерства виходять з того, що освіта є критично важливою для розвитку усього світу, оскільки без освіти неможливий ні подальший прогрес людства, ні інновації. Під освітньою дипломатією команда згаданого Центру розуміє новий підхід до просування освіти. Це – процес взаємопов'язаних та спланованих кроків, результатом яких є якісні зміни в освіті. Такий процес передбачає пошук консенсусних рішень у світлі освітніх викликів, розбудову стратегічного партнерства на національному та міжнародному рівнях, посередництво в укладенні угод тощо [5].

Підсумовуючи, можна сказати, що поняття освітньої дипломатії є комплексним та охоплює декілька напрямків діяльності. Вона дає можливості для виходу на нові

інтелектуальні форми спілкування, сприяє постійній актуалізації знань і компетенцій, що набуваються сторонами [5].

Освітня дипломатія визнана інструментом для ефективного розвитку освітньої політики в глобалізованому світі: освітня дипломатія може сприяти організації ефективних освітніх коаліцій, виводити міжінституційну співпрацю на якісно новий рівень і сприяти формуванню змісту та подальшій реалізації програмних документів у сфері управління освітою.

Цілі освітньої дипломатії лише на перший погляд обмежуються формуванням позитивного сприйняття країни у світі, поширенням національної освітньої культури і цінностей. Освітня дипломатія буде сильною та ефективною тоді, коли вона поєднуватиме засади зовнішньої та внутрішньої політики. І саме з цією метою варто залучати до процесу освітньої дипломатії громадян своєї країни, що дасть можливість сформувати інтелектуальну еліту нації, яка буде потужним гравцем на міжнародній арені, адже саме вона транслює національні інтереси у світі.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ОСВІТНЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ

2.1. Архітектура освітньої дипломатії

Важливо визначити рамки освітньої дипломатії та область її застосування. З настанням періоду прискореної глобальної взаємодії, освітня дипломатія характеризується відносинами між різними установами, задіюючи широке коло учасників. Це робить сценарій освітньої дипломатії ще більш складним для тих, хто приймає в ньому участь. Це також означає, що уряди не є головними акторами. У той час як уряди можуть розглядати транскордонну діяльність освітніх установ як важливу частину своїх дипломатичних зусиль, навчальні заклади все частіше діють поза межами суверенітету, спираючись на власні стратегії та мотивації.

Освіта, яка в значній мірі незалежна від політичних ідеологій, становить середовище для обміну ідеями, незалежно від культурних, національних чи релігійних розбіжностей. Цінності освіти, такі як раціональність, об'єктивність та універсальність, є однаковими в усьому світі і можуть сприяти покращенню міждержавних відносин та встановленню довіри. Одночасно освітня діяльність є важливим засобом «м'якої сили».

Таким чином, освітня дипломатія прагне зміцнити взаємодію між освітніми та міжнародними політичними спільнотами, враховуючи їхні інтереси та мотивації. Водночас критично важливо забезпечити прозорість освітніх і дипломатичних ініціатив, щоб уникнути маніпуляцій задля політичних цілей або недопустимої політизації освітньої сфери. Освітня дипломатія, тісно пов'язана з науковою, акцентує на інтеграції наукових, освітніх та комерційних активностей у сучасних університетах, які є ключовими учасниками у цьому процесі. Вона виконує основні функції публічної дипломатії, спрямовані на формування нових змістів та місій в організаційній культурі освітніх установ, відповідаючи на сучасні потреби всіх зацікавлених сторін та сприяючи міжнародній мобільності [2].

Освітня дипломатія має на меті використовувати дипломатичні навички та співпрацювати не тільки з державним, а і з приватним секторами, освітянами та освітніми закладами, окремими особами та організаціями, з метою просування освіти по всьому світу як основного права людини.

Існує чимало різновидів освітньої дипломатії, які можуть стати в нагоді для налагодження освітніх контактів й розвитку співробітництва між освітніми установами двох країн. Водночас, з точки зору можливостей традиційної дипломатії, яка нерідко перебуває в умовах обмеженого кадрового та фінансового забезпечення, варто звернути увагу на наступні форми: 1) освітнє волонтерство; 2) надання підтримки та участь у міжнародних освітніх виставках і ярмарках; 3) участь у міжнародних наукових, освітніх і технічних конференціях; 4) сприяння налагодженню науково-освітньої діяльності між освітніми установами або їхніми інтелектуальними лідерами; 5) проведення або долучення до міжнародних освітніх конкурсів, змагань; 6) підготовка профільних дипломатів з акцентом на ролі освітньої дипломатії в їхній роботі; 7) підтримка та сприяння вивченню мови своєї країни (або асоційованим з нею дослідженням); 8) забезпечення взаємного обміну освітніми, технічними та науковими матеріалами [4].

Освітня дипломатія, будучи маловивченим поняттям і досить активно розвиваючись, є найкращою концепцією для розуміння різноманітних функцій, які знання, дослідження, інновації та освітні установи відіграють у міжнародних відносинах, і того, як міжнародні відносини формують ці важливі дипломатичні практики.

За останні кілька десятиліть з точки зору освіти, інновації в комунікаціях не тільки підвищили мобільність студентів і викладачів, але й подолали географічні та політичні бар'єри, які колись обмежували рух академічних програм і дослідницьких проєктів. Зростання масових відкритих онлайн-курсів, дистанційного навчання, подкастів і веб-трансляцій зробило якісну освіту в багатьох найпрестижніших університетах світу доступною для всіх, хто має підключення до Інтернету в будь-

якій точці світу. Поширеність соціальних мереж також полегшила листування та співпрацю дослідників незалежно від географічної відстані.

Дипломатія також зазнала значних зрушень. Те, що колись було сферою, яка регулювала міждержавні відносини, розширилася й охопила важливих недержавних акторів, таких як навчальні заклади у просуванні інтересів країни та зміцненні відносин.

Тому не дивно, що освіта та дипломатія зливаються в один із найпотужніших інструментів загального проведення публічної дипломатії в країні. Будучи платформою для об'єднання людей, підвищення обізнаності про нові культури та ідентичність, а також для впливу на те, як люди сприймають світ. Освіта служить глибоким і потужним інструментом «м'якої сили», до якого неодноразово звертаються країни світу.

До найбільш ефективних форм реалізації освітньої дипломатії слід відносити міжнародне університетське співробітництво [5]. Університети називають базисом освітньої дипломатії, що забезпечують спрямування людей, знань та взаєморозуміння між народами. Адже саме навколо університетів досить вільно можуть об'єднуватися представники різних країн, неурядових організацій та компаній у пошуку шляхів вирішення глобальних та національних проблем. В міру того, як університети починають позиціонувати себе на висококонкурентному світовому ринку товарів та послуг вищої освіти, їм доводиться використовувати інструменти розвитку міжнародного співробітництва. Співробітництво лежить в центрі інтернаціоналізації університетської підготовки, тренування, навчання та дослідницьких можливостей, а тому має розглядатися як імператив стратегії їх розвитку, адже йдеться передусім про якість та вдосконалення знань [4; 7].

Університети все більше відіграють роль амбасадорів. Ці установи є інструментами потоку людей, знань і стосунків між націями. Розвиваючи мережі, нові відносини з партнерськими установами, зв'язки з бізнес-спільнотою та альянси з міжнародними гравцями, сучасні університети ведуть власну дипломатію — дипломатію, яка доповнює дипломатію держав, особливо на культурному та

науковому фронті. Насправді університети виступають основою освітньої дипломатії.

У той час як університети є ключовими гравцями в дипломатії знань, існує широкий спектр інших державних і недержавних учасників освітньої дипломатії. До них належать національні, регіональні або міжнародні центри передового досвіду, дослідницькі установи, фонди, аналітичні центри, професійні асоціації, компанії приватного сектора, неурядові організації, центри освіти та знань і міста, а також різні галузеві урядові департаменти та агенції. Робота з різноманітними партнерами є ключовою особливістю освітньої дипломатії. Вона включає акторів і партнерів, які працюють разом у двосторонніх/багатосторонніх відносинах, а також на національному, регіональному та на міжнародному рівнях з метою побудови міцніших відносин між країнами, а також обміну знаннями для вирішення національних, регіональних або глобальних проблем і пріоритетів.

Діяльність та інструменти, які зазвичай пов'язані з міжнародними відносинами та дипломатією, включають спільні зустрічі, конференції, саміти, коаліції. Вони є центральними для освітньої дипломатії. Однак, оскільки освітня дипломатія має в основі міжнародну вищу освіту, дослідження та інновації, існують додаткові важливі види діяльності, які відрізняють її від інших типів спорідненої дипломатії. Традиційно такі заходи, як стипендії та обмін студентами або вченими, були названі важливими для будівництва партнерства, але відбувається розвиток й більш сучасних напрямів взаємодії в межах освітньої дипломатії, таких як міжнародні спільні університети, міжнародні тематичні та міждисциплінарні дослідницькі мережі, освітні центри, центри знань, регіональні центри передового досвіду, міжнародні філіальні кампуси, мережі випускників, центри передового досвіду та програми обміну тощо.

Також, варто підкреслити роль закордонних дипломатичних установ у формуванні та реалізації політики освітньої дипломатії з урахуванням особливостей країни перебування. Посольства виступають у якості медіатора між двома суспільствами і, в контексті задач публічної дипломатії, сприяють просуванню

національного брендингу, промоції потенціалу держави та створенню її позитивного іміджу [9].

Важливо підкреслити, що елементи структури освітньої дипломатії можуть збігатися з різними типами інтернаціоналізації вищої освіти. Освітня дипломатія спирається на фундаментальні функції вищої освіти – навчання, дослідження, виробництво знань та інновації, а також служіння суспільству.

Індивідуальна діяльність закладів вищої освіти, наприклад, науковий обмін, спільна конференція є частиною великої мережевої серії заходів, що включають багато акторів і стратегій, але вони не завжди виконують роль освітньої дипломатії. Ініціативи освітньої дипломатії спеціально розроблені для сприяння стійким міжнародним відносинам між країнами. Таким чином, важливо не плутати та не називати всю діяльність з інтернаціоналізації освіти освітньою дипломатією. Варто визнати, що хоча поняття збігаються через використання подібних суб'єктів та видів діяльності обґрунтування, наміри та результати відповідної діяльності можуть відрізнятися.

Різні обґрунтування та можливості спричинили безпрецедентне зростання міжнародної освіти та досліджень різноманітними учасниками за допомогою різних стратегій. Хоча інтернаціоналізацію часто розглядають переважно як набір іноземних студентів або студентську мобільність, це набагато більше, ніж це. Не тільки люди перетинають кордони; також освітні програми, постачальники, дослідницькі проекти та політика. Створення побратимів, спільних або подвійних дипломів і програм обміну різко зросло за останні два десятиліття, як і створення широкого кола регіональних і глобальних академічних мереж.

Міжнародні спільні університети, які часто називають двонаціональними університетами, демонструють тісні двосторонні зв'язки між установами та країнами. Міжнародні освітні центри є нещодавньою розробкою та представляють собою ширшу та більш стратегічну конфігурація акторів, залучених до міжнародної вищої освіти та досліджень. Освітній центр — це узгоджені та сплановані зусилля для створення спільної маси освіти та знань акторів, щоб посилити вплив на новому

освітньому ринку та зміцнити відносини з міжнародними партнерами. Концепція освітнього центру ґрунтується на мотивації країни збільшити вплив і зв'язки в регіоні та за його межами, а також отримати визнання як авторитетний центр освіти та виробництва знань. Національні, регіональні та міжнародні студенти, установи, індустрії знань, державні установи, а також центри досліджень і розробок є невід'ємною частиною створення та функціонування освітніх центрів. Вони є ключовими учасниками міжнародних відносин і є переконливим прикладом того, що освіта є інноваційним і критичним чинником у розбудові багатосторонніх відносин і максимального розширення міжнародної взаємодії.

Існує багато інших прикладів, коли міжнародна освіта та дослідницькі ініціативи відіграють відповідну роль у зміцненні двосторонніх відносин і міжнародної взаємодії. До них належать мовна підготовка, саміти вищої освіти в рамках більших політичних зібрань, політичні мережі, міжкультурне навчання та програми обміну, глобальні збори корінних громад, міжнародні спортивні, культурні та наукові заходи, всесвітні наукові та дослідницькі ініціативи та проекти міжнародного розвитку.

Так, у контексті освітньої дипломатії існує безліч учасників, залучених до розвитку формування двосторонньої та багатосторонньої взаємодії. Різноманітність національних, регіональних, державних, приватних, квазіурядових, неурядових акторів є надзвичайною. Коледжі та університети – в тому числі студенти, викладачі та дослідники – відіграють ключову роль у двосторонніх та багатосторонніх академічних ініціативах. На додаток до закладів, міжнародні учасники вищої освіти включають політиків та агентів політичної мобільності; фундатори та фонди; науково-дослідні організації; спонсори освітніх програм; регіональні та міжнародні мережі; а також наукові асоціації та міжнародні освітні організації.

Концепція освітньої дипломатії є перспективною, проте не позбавлена проблем. По-перше, це питання цінностей. Цінності відіграють центральну роль у дипломатії та пояснюють, чому внесок міжнародної освіти та дослідження міжнародних відносин і навпаки концептуалізується в рамках дипломатичної, а не владної

парадигми. Дипломатія знань визнає різноманітність пріоритетів і ресурсів між країнами, а також те, що інтереси та переваги будуть різними для партнерів. Однак існує реальність і ризик того, що самі знання можуть бути використані як інструмент влади для підвищення власних інтересів, конкурентоспроможності та домінування однієї країни. Ось чому цінності та принципи важливі.

Непередбачені наслідки завжди присутні. Існує потенційний ризик того, що освіта, дослідження та інновації будуть використовуватися для розширення розриву в знаннях між країнами замість того, щоб стати мостом для вирішення глобальних проблем через співпрацю, обмін і довіру.

Освітня дипломатія може легко стати словосполученням для маскуванню національних і регіональних амбіцій щодо просування власних вигод за рахунок спільних інтересів. Оскільки концепція освітньої дипломатії стає все більш поширеною, можна робити нереалістичні очікування щодо її ролі та внеску. Освітня дипломатія — це не те, що швидко вирішить проблеми. Необхідно керувати очікуваннями щодо її внеску в міжнародні відносини, щоб уникнути ранніх непорозумінь або відкидання її цінності та потенціалу.

Є багато питань без відповіді щодо концепції освітньої дипломатії. Чи оцінять політики освітню дипломатію як інструмент міжнародних відносин, який може просувати інтереси одних націй, не обмежуючи перспективи інших? Чи можна запровадити освітню дипломатію у світлі конкуруючих пріоритетів всередині та між країнами? Чи можна виміряти внесок і вплив освітньої дипломатії? Чи розглядатиметься освітня дипломатія як двосторонній процес, за допомогою якого взаємовідносини між країнами допоможуть зміцнити освіту? Це лише деякі з питань, які потребують розгляду та вивчення.

Розробка рамок, стратегій і відданість освітній дипломатії неможлива без зіткнення з суворими реаліями міжнародної політики та викликами більш конкурентного та бурхливого світу, в якому ми живемо. Однак слід поставити запитання, чи можемо ми дозволити собі ігнорувати потенціал освітньої дипломатії для сприяння вирішенню національних, регіональних і глобальних викликів.

2.2. Світовий досвід впровадження освітньої дипломатії

Процес глобалізації, який почав активно розвиватися в останнє десятиліття ХХ століття, усе більше сприяє розвитку різних форм інтеграції, зокрема політичної, економічної, освітньої тощо. Вищі навчальні заклади стають повноправними акторами міжнародних відносин. Програми розвитку національних систем освіти різних країн у більшості своїй серед ключових завдань та пріоритетів мають положення щодо участі університетів та дослідницьких центрів у програмах міжнародної міжуніверситетської співпраці.

Активізація міжнародної мобільності студентів, викладачів, співробітників університетів, зростання інтересу закладів освіти до залучення іноземних студентів виділяє окремий напрям в рамках публічної дипломатії – освітню дипломатію. Значення освітньої дипломатії дуже активно посилюється через її високу ефективність.

Освітня дипломатія досить успішно виконує всі функції публічної дипломатії, які в цьому контексті набувають такого вигляду: функція пропаганди цінностей, політик та дій через їх вивчення та дослідження; інформаційно-комунікаційна функція, що покликана не тільки інформувати, а й навчати; функція розвитку взаємовідносин, що досить вдало виконується в університетах, де навчаються представники різних країн; функція просування позитивного сприйняття культури та національної ідентичності через освіту; університети роблять свій внесок у реалізацію функції військової пропаганди, котра має розглядатися виключно з позиції гарантування національної безпеки та як така, що є доповненням політичної функції публічної дипломатії [10].

Слід також підкреслити, що система освіти завжди була головним двигуном процвітання окремої держави. Адже відомо, що будь-яка держава здатна продемонструвати значні досягнення у рівні добробуту за допомогою дієздатного механізму системи освіти.

Нині зростає кількість країн, які вважають освіту найкращим способом просування своїх національних інтересів на світовій арені. Так, такі країни, як Китай,

Німеччина, Росія, США, Туреччина та низка розвинутих європейських країн запровадили різноманітні програми вищої освіти для компетентної та перспективної молоді з усього світу. Особливо великі держави почали приділяти значну увагу та значення освітній системі своїх університетів.

Сьогодні в усьому світі зростає кількість країн, які покладаються на гранти на вищу освіту як спосіб просування національних інтересів на глобальній арені. Такі країни, як США, Великобританія та Австралія, створили освітні можливості як важливий інструмент «м'якої сили». Таким чином, надання вищої освіти іноземним студентам відіграє одну з найважливіших ролей у досягненні «м'якої сили», і головні гравці глобальної політики використовують її для досягнення національних інтересів. Наприклад, Китай можна розглядати як успішну країну, яка отримує вигоду від освітньої дипломатії, яка надає тисячі стипендій африканським та іншим громадянам, що зрештою сприяло укоріненню позиції Китаю в усьому світі.

Розвинені країни, такі як США, також є одними з активних прихильників освіти, і багато спостерігачів погоджуються, що американська вища освіта створює значну перевагу для Сполучених Штатів. Державний секретар Колін Пауелл, наприклад, сказав у 2001 році: «Я не можу придумати більш цінного активу для нашої країни, ніж дружба майбутніх світових лідерів, які здобули тут освіту» [11].

Вища освіта відіграла значну роль у встановленні ієрархічної позиції Америки в сучасному світі, незважаючи на її висхідну роль у вищій освіті завдяки залученню найталановитіших студентів у всьому світі. З іншого боку, також стверджується, що відносини та підходи м'якої сили часто ґрунтуються на власних інтересах держав, що створює нерівність в асоціаціях між націями. Це актуальне питання, яке підкреслює суттєву різницю між відносинами Схід – Захід і Північ – Південь у світі.

У той час як країни Північної Америки та Європи все більше сперечаються з ідеєю суспільств знань, які мають добре налагоджену систему вищої освіти та досліджень, країни, такі як Китай, виявляють, що нарощують власний потенціал і претендують на лідерство різними способами. Одним із важливих аспектів спроб Китаю розвинути ефективне суспільство знань для цілісного розвитку країни є

побудова мережі якісних вищих навчальних закладів за допомогою інноваційних схем і дочірніх компаній. Вища освіта в Китаї стала свідком вражаючого зростання завдяки різноманітним урядовим ініціативам за останні два десятиліття. Це стало можливим завдяки зосередженим зусиллям китайського уряду для того, щоб спочатку створити охоплення вищої освіти для мас, а потім зосередитися на якості, щоб вона відповідала світовим стандартам.

Після культурної революції з початком економічних реформ 1978 року вища освіта Китаю почала швидко розвиватися. З 1978 по 2006 рік кількість закладів вищої освіти зросла більш ніж утричі, а загальна кількість студентів різко зросла, збільшившись у 20 разів. Прискорення кількості вступників почалося приблизно в 1999 році, що збіглося з урядовою політикою щодо розширення вищої освіти. З 1999 по 2006 рік кількість нових студентів зростала з приголомшливою середньою швидкістю 23% на рік. Сьогодні Китай має систему вищої освіти, що складається з 2000 університетів і коледжів, у яких навчається понад шість мільйонів студентів [12].

Міністерство освіти Китайської Народної Республіки є державним органом з усіх питань, пов'язаних з освітою та мовою, стверджує, що вища освіта в Китаї відіграла значну роль в економічному зростанні, науковому прогресі та соціальному розвитку країни «через виховання широкого кола передових талантів і фахівців для будівництва соціалістичної модернізації» [13]. Так, Китай є основним напрямком для іноземних студентів і найбільш затребуваним напрямком в Азії серед студентів. Насправді Китай швидко рухається, щоб випередити країни Заходу як передові освітні базиси.

Минуло більше десяти років, як китайський уряд оголосив і вирішив радикально працювати над оновленням своєї системи вищої освіти з сильним прагненням створити в її основі якісні університети. Основними рушійними силами цієї стратегічної мети були кілька ключових проектів, ініційованих китайським урядом, насамперед як «Проект 211», у 1995 році «Проект 985» і деякі пов'язані проекти, такі як «Проект 863» і «Проект 973».

«Проект 211» зосереджувався на ключових національних університетах і коледжах з наміром підвищити дослідницькі стандарти університетів високого рівня та розробити стратегії соціально-економічного розвитку. Він включав розподіл приблизно 2 мільярдів доларів США систематично на першому етапі, щоб ці університети досягли стандарту наукових, технічних і людських ресурсів з програмами для підвищення кваліфікації.

Тодішній генеральний секретар КПК і президент Китаю Цзян Цземінь оголосили про «Проект 985» під час 100-річчя Пекінського університету 4 травня 1998 року, щоб сприяти розвитку та репутації китайської системи вищої освіти шляхом заснування університетів світового класу в 21 столітті. Членами-засновниками проекту були 9 елітних університетів Китаю, які пізніше сформували лігу C9 на чолі з Пекінським університетом. Всього в рамках проекту було профінансовано 39 університетів.

Завдяки успіху своїх початкових стратегічних ініціатив щодо розвитку сектора вищої освіти на національному рівні Китай нещодавно запустив проект World-Class 2.0 під керівництвом президента Сі Цзіньпіна. Аналізуючи останні два терміни попереднього керівництва в Китаї, щоразу була нова стратегія, яка не повністю заміняла попередні. Це також може бути стратегією Китаю, щоб не відставати від темпів на різних фронтах на глобальному рівні вищої освіти.

Мрія Китаю мати університети та інституції світового класу була ширшою з точки зору досяжних цілей у попередніх проектах, і це було правильно визначено нинішнім урядом, тому він зосередився на ключових дисциплінах і окремих університетах для підтримки. Кожне керівництво Китаю в останні кілька десятиліть зосереджувалося на останніх тенденціях і далекоглядності, щоб бути в боротьбі за світовий високий клас у вищій освіті, і, таким чином, щоразу придумуючи нову стратегію.

З точки зору результатів, отриманих цими ініціативами, виявлено, що в 2011 році було лише шість китайських університетів у рейтингу світових університетів Times Higher Education, тоді як у 2015 – 2016 роках їх було 37, що більше, ніж у Канаді

чи Австралії, а їх кількість продовжує зростати. Так, створивши можливості спільного фінансування з країнами-партнерами, Китай отримав стратегічну перевагу в поточному сценарії. Одним із таких заходів є Фонд партнерства країн Великобританії та Китаю BRI, який є спільною ініціативою між Британською Радою та Міністерством освіти, урядом. Китаю для активної підтримки багатосторонніх зв'язків у сфері вищої освіти між Великобританією, Китаєм і країнами Ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI), включаючи країни АСЕАН.

Можна стверджувати, що однією з найбільш стратегічних ініціатив, які будь-коли вживав уряд Китаю для позиціонування себе в усьому світі, є ініціатива «Один пояс, один шлях» (BRI). Ексклюзивна китайська програма охоплює головні цілі встановлення та вдосконалення двосторонніх, регіональних та «1+N» форм міжнародних відносин, що базуються на розширенні інфраструктури для економічної торгівлі та відносин. Освіта є однією з важливих частин ініціативи «Один пояс, один шлях». Основною метою включення освіти до BRI є розвиток міжнародних відносин через академічну співпрацю, спільні дослідження та обмін студентами та викладачами.

Попередні зусилля були розглянуті та визнані в усьому світі як ключове формулювання стратегічної політики для посилення конкурентоспроможності Китаю з найкращими у світі на міцній платформі зі сталим розвитком. Не буде помилкою сказати, що Китай просунувся набагато вперед від системи освіти, заснованої на законницьких і конфуціанських ідеалах, до прагматичної структури для своєї власної соціалістичної ідеології, спрямованої на вищу освіту для мас і створення університетів світового класу та інституцій на рівних серед інших, або навіть кращих.

Завдяки стратегічному підходу університети та інституції Китаю залучають студентів з усього світу у значних кількостях через повністю або частково фінансовані стипендії та програми обміну для студентів. Існує близько 243 китайських стипендій для студентів-початківців, які мають можливість продовжити навчання в Китаї. Ці стипендії надаються Китаєм на провінційному та федеральному рівнях. Одним із провідних прикладів китайської конкуренції у вищій освіті через

співпрацю є стипендії Шварцмана, які фінансуються американським бізнесменом і філантропом Стівеном Алленом Шварцманом і були зареєстровані в червні 2016 року у співпраці з Університетом Цінхуа в Пекіні. Ці стипендії надають можливість однорічного магістерського навчання в Китаї в Університеті Цінхуа з такими дисциплінами, як державна політика, міжнародні відносини, економіка та бізнес. Ідея стипендій полягає в тому, щоб підготувати майбутніх лідерів, які розуміють роль Китаю в поточному геополітичному середовищі. Це допомогло б створити стійкі платформи для можливого співробітництва, сприяючи об'єднанню зусиль для глобального соціального та економічного розвитку. Усе це неодноразово відображає позицію Китаю в набагато ширшому контексті, представляючи мотиви вибудови рівноваги для глобального порядку щодо їхніх національних інтересів.

До того ж, уряд Китаю докладає всіх зусиль, щоб створити гарний баланс, заохочуючи своїх студентів навчатися за кордоном, зберігаючи при цьому найкращих студентів для здобуття вищої освіти в елітних китайських університетах та установах. З іншого боку, Китай агресивно підтримує численні внутрішні стипендії, щоб запросити групу претендентів на вищу освіту та вчених-дослідників у рамках різноманітних стипендій, які він пропонує через різні ініціативи.

Китай використовує міжнародні університетські партнерства, щоб зміцнити свої регіональні та глобальні позиції, роблячи вищу освіту відправною точкою не лише для дослідницької співпраці, але й для міжміського та промислового партнерства. Хоча азіатський гігант прагне подолати розрив у якості між своїми університетами та провідними університетами за кордоном, йому також необхідно співпрацювати з провідними західними університетами, щоб стимулювати інновації.

На даний час питання освітньої дипломатії в США регулюються такими основними актами як Закон про основні повноваження Державного департаменту США 1956 року, Закон США про інформацію та освітні обміни 1948 року, Закон про взаємні освітні та культурні обміни 1961 року. Особливий наголос робиться на розкритті та протистоянні екстремістським ідеологіям та тероризму. В США виходять з того, що публічна дипломатія та комунікації завжди повинні прагнути

підтримувати фундаментальні цінності країни, а також завдання національної безпеки [14].

Державний департамент США почав опікуватись питаннями публічної дипломатії після ліквідації Інформаційного агентства США у 1999 році, у складі якого функціонували підрозділи академічних програм, міжнародних візитів, професійних та культурних програм, дорадчий комітет з культурної власності та рада іноземних стипендій Фулбрайта. При цьому в США за останні десятиліття в структурі витрат на публічну дипломатію відбулися кардинальні зміни, які засвідчили зростання частки витрат на освітню дипломатію втричі та зробили її найважливішим інструментом, при тому що обсяг витрат залишився практично незмінним. Також, на 13% зросла кількість осіб, які займаються питаннями освітньої дипломатії з 2008 по 2010 рік. На даний момент організаційно за питання освітньої дипломатії в США відповідає Бюро освітніх та культурних справ, яке підпорядковується заступнику керівника Державного департаменту США [15].

На даний момент організаційно за питання освітньої дипломатії в США відповідає Бюро освітніх та культурних справ, яке підпорядковується заступнику керівника Державного департаменту США [14].

Серед пріоритетів ПД США на першому місці знаходиться розвиток освітніх програм та програм обміну, що розглядається як найбільш ефективний інструмент за останні 50 років. До цього інструменту залучаються ключові впливові категорії (науковці, освітяни, священнослужителі, жінки, журналісти і урядові, військові та політичні лідери), які надалі в країнах походження впливають на більш широкі сегменти населення. Особливий наголос робиться на розвиток програм навчання англійській мові. Урядовим агентствам наказується розширювати можливості через практику, наставництво та освітні програми в країнах їх діяльності. Окрема увага приділяється розвитку співробітництва з тими суб'єктами, що займаються організацією туристичних та інших подорожей до США, включаючи освітянську та наукову громади. Американська дипломатія надає досить вагому підтримку університетам США різними шляхами. У контексті зростання популярності

цифрових освітніх проєктів видається доцільним навести приклад цифрової освітньої дипломатії США. Як складова публічної дипломатії, американська освітня дипломатія націлена на розвиток освітніх та обмінних програм, адже це – доведений роками дієвий спосіб провадження «м'якої сили». Бюро з освітніх та культурних програм США активно просуває освітні масові відкриті онлайн-курси (т. зв. MOOC – massive open online courses), на кшталт «Coursera», «MIT OpenCourseWare», «edX», «Udacity» тощо [17].

Порівняльний аналіз практики освітньої дипломатії США та Китаю виявив, що останні тяжіють до студентських обмінів, тоді як США дивляться на питання більш широко та практикують програми освітніх обмінів для всіх суб'єктів сфери освіти. З іншого боку, Китай використовує питання якості американської освіти для того аби певною мірою врівноважити негативний імідж США, який сформований та підтримується в китайських ЗМІ [4; 19].

Політика вищої освіти та належне врядування також вирішує важливе питання підтримки двосторонніх відносин і регіональної гармонії з розширенням взаємної співпраці між університетами та установами відповідних країн. Співпраця, яка здійснюється по всьому світу для взаємних наукових і дослідницьких залучень, сильно впливає на механізм підтримки створення взаємовигідної платформи між країнами-учасницями.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

3.1. Освітня дипломатія як інструмент публічної дипломатії в умовах воєнного стану в Україні.

З початком повномасштабного російського вторгнення дипломатичний корпус України використовує всі доступні важелі, щоб заручитися підтримкою держав у збройному протистоянні агресору [22; 24]. Поміж них освітня дипломатія – це новий підхід до розуміння ролі міжнародної вищої освіти, досліджень та інновацій у вирішенні спільних глобальних викликів.

З першого дня вторгнення всі українські університети надіслали тисячі офіційних звернень до університетів-партнерів за кордоном щодо агресії Росії та ситуації в Україні. Мета полягала в тому, щоб закликати їх використовувати свій академічний голос за Україну та проти війни. Наразі заклади вищої освіти займаються саме освітньою дипломатією. Це спосіб повідомити про агресію та злочини, з якими зараз стикаються українці. Університети Заходу та Європи на даному етапі виступають стратегічними партнерами, де студенти не лише мають безпечний притулок від війни, а й мають можливість бути послами своєї країни та цінностей, що перебувають під гострою загрозою.

В даному контексті стає актуальним поняття академічної відповідальності у контексті війни в Україні, що означає обов'язок університетів використовувати свої знання, навички та ресурси для вирішення соціальних проблем, які виникають внаслідок конфлікту.

Концепція соціальної відповідальності в освіті часто обговорюється у філософії, оскільки вона стосується ролі освіти в суспільстві. Це передбачає розвиток пізнавальних здібностей і підготовку людей бути відповідальними громадянами, які беруть активну участь у вирішенні соціальних проблем, з якими стикаються їхні громади та суспільство в цілому. Це вказує на те, що університети мають моральний обов'язок сприяти соціальному добробуту, використовуючи свої знання та ресурси,

особливо в умовах кризи та конфлікту. Ця ідея узгоджується з ширшим уявленням про освіту як про засіб просування соціальної справедливості, прав людини та миру.

Університети також беруть активну роль у реагуванні на гуманітарну кризу, спричинену війною в Україні, зокрема беруть участь у волонтерському русі. Відповідальність університетів виходить за рамки виробництва знань, оскільки вони повинні взаємодіяти з суспільством і робити внесок у розробку ефективних стратегій вирішення соціальних проблем, спричинених війною. Крім того, академічні установи повинні використовувати свій досвід і дослідження, щоб впливати на політичні рішення та сприяти суспільним змінам. Підкреслюється важливість волонтерства, оскільки воно відіграло значну роль у наданні гуманітарної допомоги та підтримки України під час війни.

В умовах війни, яка триває в Україні, академічна відповідальність вимагає від університетів активізації та участі в ініціативах, які просувають соціальну справедливість і права людини, бути рупором на міжнародній арені. Це підкреслює роль академічних установ і вчених у захисті соціальної справедливості та прав людини в місцевих громадах і в глобальному масштабі.

Реалізація напряму освітньої дипломатії передбачає тісну координацію та співпрацю закладів вищої освіти України з Міністерством освіти і науки України, Національною академією наук України, Малою академією наук України, Українським державним центром міжнародної освіти, Міжнародною українською школою, українськими університетами та науковими установами, експертним середовищем, громадськими організаціями тощо [1].

Реалізація освітньої дипломатії може набувати різноманітних вимірів, а з повномасштабною агресією Росії проти України інструментарій освітньої дипломатії набуває актуальності на фоні викликів суспільства.

Це угоди про співпрацю між університетами. Наприклад, Національний університет «Львівська політехніка» уклав угоди з такими партнерами, як Віденський технічний університет, Азербайджанський університет архітектури та будівництва, Варненський вільний університет, Пловдивський університет тощо. В свою чергу,

Харківський національний університет радіоелектроніки уклав міжнародні договори з Університетом Клагенфурта, Азербайджанським технічним університетом, Дуррським університетом імені Олександра Мойсіу тощо [1].

Це освітні гранти. Найбільшу вагу для розбудови академічного середовища в Україні мають програми ЄС у галузі науки, освіти й інновацій, як-от «Еразмус+», «Горизонт Європа», дослідницькі програми Євроатому. Вони відкриті для викладачів і вчених з України. Фінансування глобальних проєктів зі створення дослідницьких лабораторій, розбудови освітньої інфраструктури в Україні з бюджету ЄС стане реальністю з набуттям нашою державою повноправного членства в ЄС й одержанням доступу до європейських структурно-інвестиційних фондів [1].

Це наукові фестивалі. У сучасних соціокультурних умовах фестивалі науки є важливою формою участі в культурному житті, засобом міжособистісного спілкування й інформаційно-комунікативним каналом для реалізації освітнього потенціалу країни. Зокрема, вже традиційним для Київського університету імені Бориса Грінченка заходом став «Фестиваль науки». Цьогоріч він об'єднав як українських студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, молодих і досвідчених учених, науково-педагогічних працівників, так й іноземних фахівців, серед яких: Карло Ілюмінаті, професор кафедри італійських студій Школи мов, літератури, лінгвістики та культури Університету Калгарі, доктор філософії (Канада); Ангелос Ваїлланатос, провідний експерт Європейського центру Вергеланда (Грецька Республіка); Моніка Возняк, президентка правління Фонду Коменіус (Республіка Польща) та інші [1].

Це стажування за кордоном. Для підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки аспірантів, докторантів, наукових і науково-педагогічних працівників, опанування новітніх унікальних методів викладання, набуття досвіду провадження науково-дослідної та викладацької діяльності, забезпечення інформаційного обміну та розширення наукових контактів важливим є стажування. Прикладом є розвиток співпраці між закладами вищої освіти України та Польщі. Зовсім нещодавно, 23 жовтня 2023 року, стартувало стажування для викладачів ЗВО I-IV рівнів акредитації

на базі Університету Collegium Civitas. Для учасників програми підготували цікаві вебінари на теми: «Вища освіта в Польщі», «Програма "Еразмус+", Основа інтернаціоналізації вищої освіти в ЄС», «Організація викладання та робота науковців», «Розробка та управління дослідницькими й аналітичними проектами», «Ефективне спілкування в полікультурному середовищі та культурні компетенції як єдине ціле від інструментів інтернаціоналізації освіти» тощо [1].

Таким чином, освітня дипломатія як інструмент публічної дипломатії відіграє одну з ключових ролей взаємодії на міжнародній арені. Це ще один вектор впливу та розповсюдження голосу та позиції України. Тому, з огляду на процеси глобалізації, засоби публічної дипломатії стають все більш впливовими, адже передбачають використання ресурсів не тільки держав, а набагато ширшого кола акторів для передачі об'єктивної і правдивої інформації міжнародній спільноті.

Так, загострення уваги до публічної дипломатії в Україні спричинене військовою та інформаційною агресією з боку Росії у 2014 році. Проголошення Україною курсу на євроатлантичну інтеграцію в 2019 році підтверджує важливість публічної дипломатії для формування сприятливого міжнародного образу країни та протидії антиукраїнським наративам. На тлі повномасштабної війни з Росією, що почалася у лютому 2022 року, стає ще важливішим використання різні форми публічної дипломатії для створення антиросійської коаліції та забезпечення політичного та економічного тиску на агресора, а також для підтримки України.

Таким чином, розвиток публічної дипломатії є невід'ємною частиною зовнішньої політики України, спрямованої на залучення іноземних партнерів, а також забезпечення національної та інформаційної безпеки.

Повномасштабна агресія Росії проти України виявилася для всього світу сильним випробуванням, чинником до посилення глобалізації та співзалежності. За таких обставин освіта стає платформою, яка має допомогти наступному поколінню впевнено орієнтуватися в таких важливих для майбутнього людства сферах, як сталий розвиток, мир і права людини, а інструментарій публічної дипломатії набуває актуальності на фоні викликів суспільства. Україна має зрозуміти, що освіта та

дипломатія є запорукою провадження стабільних міжнародних відносин. Задіяння всіх інструментів публічної дипломатії є вагомим для промоції та підтримки нашої держави у світі, а також для розбудови європейських цінностей і політично свідомого громадянського суспільства.

3.2. Освітня дипломатія Національного авіаційного університету як інструмент налагодження міжнародного співробітництва

Національний авіаційний університет визнаний одним із провідних авіаційних освітніх закладів у світі, де навчається приблизно 25 тисяч студентів, у тому числі майже 1500 іноземців із 55 країн [29].

Університет має свої коріння у авіаційних курсах, створених київськими політехніками в кінці XIX століття, з офіційним заснуванням Київського авіаційного інституту в 1933 році. Інститут пережив кілька перейменувань, від Київського інституту цивільного повітряного флоту до Національного авіаційного університету в 2000 році. Університет став осередком розвитку видатних наукових шкіл у сферах управління, механіки, електроніки, електротехніки, матеріалознавства, інформатики та обчислювальної техніки.

Освітня дипломатія відкриває можливості представити Національний авіаційний університет та Україну на міжнародній арені через інтелектуальний потенціал та професіоналізм.

Національний авіаційний університет активно розвиває свою освітню місію у міжнародному контексті, дотримуючись державної стратегії публічної дипломатії, затвердженої Міністерством закордонних справ у 2021, зокрема науково-освітній. Освітня дипломатія сприяє міжнародній співпраці в освіті та науці, підвищує репутацію України у світі. Вона охоплює просування освітнього потенціалу України, залучення іноземних студентів, позиціонування країни як місця для розвитку талантів, популяризацію наукових досягнень, підтримку міжнародної співпраці та сприяння спільним науковим та освітнім проєктам [29].

Значення освітньої дипломатії зростає, особливо коли країна активно бере участь в студентських обмінах та надає освітні послуги іноземцям, що позитивно впливає на міжнародний імідж. Спільні наукові та освітні ініціативи, такі як створення лабораторій в Національному авіаційному університеті, відкривають додаткові можливості для економічної співпраці та зміцнення позицій України як освітнього «амбасадора».

Глобалізація та розвиток цифрових технологій, вплив воєнного стану і широке використання соціальних мереж формують нові вимоги до публічної та освітньої дипломатії, особливо в контексті інтернаціоналізації вищої освіти. В цьому контексті визначається важлива роль цифрових медіа та технологій у побудові іміджу Національного авіаційного університету.

З початку повномасштабної війни в Україні університет відправив понад тисячу офіційних звернень до зарубіжних партнерів, закликаючи їх підтримати академічну мобільність своїх студентів, науковців і співробітників. Національний авіаційний університет отримав численні вияви підтримки від ректорів університетів-партнерів та міжнародних асоціацій ректорів з Чехії, Німеччини, Угорщини, Великої Британії. Особливо примітною є еволюція солідарності з Україною у Німеччині та Угорщині.

Університети України активно беруть участь у спільних освітніх та наукових проектах, міжнародних програмах, а також академічних обмінах, що включають викладачів, студентів та дослідників. Національний авіаційний університет став членом європейської вищої шкільної спільноти та представлятиме Україну в таких альянсах, як EPICUR, ENLIGHT, «Arqus», EELISA, «Una Europa» та інші. Отримавши офіційне запрошення від альянсу EUniWell, університет став його дев'ятим членом, що є новим кроком у інтернаціоналізації української освіти. Ця інтеграція дозволить НАУ та його партнерам сприяти покращенню добробуту людей, спільнот та суспільств в Європі та поза її межами через академічні обміни, інновації у освіті та дослідження.

Університет розробив стратегії підтримки українських дослідників та збереження студентської спільноти.

Стратегії підтримки українських дослідників та збереження студентської спільноти

Невідкладні заходи	Середньо- та довгострокові заходи
Збільшення міжнародної академічної мобільності студентів та співробітників університету	Розширення програм міжнародної мобільності та впровадження програм подвійних дипломів із залученням змішаних та дистанційних форм навчання
Подовження та розширення наукових досліджень, запрошення професорів дистанційно або організація короткотривалих візитів науковців	Створення спільних наукових проектів, альянсів і наукових парків з технологічними можливостями партнерських університетів
Виділення міні-грантів для професорів в Україні	Формування спільних заявок на конкурси, оголошені Єврокомісією
Надання доступу до наукових баз даних, бібліотек, репозитаріїв та онлайн-освітніх програм	Створення стратегічних альянсів між університетами України та іншими країнами для розвитку української системи вищої освіти

НАУ відповідає на освітні та наукові виклики суспільства, включаючи воєнний стан, шляхом впровадження інноваційної та креативної моделі освітньої дипломатії. В університеті діє багатоаспектна модель освітньої дипломатії, що підтримує міждисциплінарний підхід, стимулюючи модернізацію освітнього процесу в

контексті міжнародного співробітництва. Освітня дипломатія допомагає формувати імідж університету і представляти Україну на світовій арені через її інтелектуальний потенціал, конкурентоспроможність і професіоналізм [29].

Прикладом провадження освітньої дипломатії Національного авіаційного університету можна висвітлити на прикладі ініціатив Факультету міжнародних відносин. Керівництво активно співпрацює з міжнародними представниками, підтримує спільні освітні ініціативи.

Наприклад, у травні 2024 року декан Факультету міжнародних відносин Волошин Юрій Олексійович провів зустріч з надзвичайним та Повноважним Послом України в Польщі Василем Зваричем, у ході якої сторони обговорили перспективи розвитку співпраці з питань освіти Факультету із закладами вищої освіти Польщі, а також з Посольством України в Польщі. Така ініціатива сприятиме налагодженню комунікації та активній інтеграції студентів у спільне освітнє середовище.

Також, за участю представників Факультету у травні 2024 року пройшла Перша науково-практична міжнародна конференція з питань кібердипломатії, що відбулась за підтримки МЗС України у партнерстві з Представництвом Фонду цивільних досліджень та розвитку США в Україні (CRDF Global) та Державного департаменту США. Завідувачка кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій ФМВ Ніна Ржевська виступила модератором секції «Кібердипломатія як сфера дослідження міжнародних відносин». Серед спікерів секції з доповідями виступили доценти кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій ФМВ. Доцентка Наталія Боротканич зупинилася на проблемах кібербезпеки космосу в умовах російсько-української війни, а доцент Артем Сапсай окреслив проблеми галузевої дипломатії. Окрему увагу учасники заходу приділили дискусії щодо протидії російській дезінформації та інформаційній війні [29].

На початку травня 2024 року Надзвичайний та Повноважний Посол Соціалістичної Республіки В'єтнам в Україні Нгуєн Хонг Тхач відвідав Факультет міжнародних відносин. Гостя зустрічали проректорка з міжнародного співробітництва і освіти Ірина Зарубінська та декан Факультету міжнародних

відносин Юрій Волошин. Сторони обговорили можливі шляхи співпраці в галузях освіти, науки та культури НАУ з Посольством Соціалістичної Республіки В'єтнам в Україні. Посол зустрівся зі студентами та розповів про відносини між Україною та В'єтнамом, зазначивши, що головним завданням Посольства є підтримка та співпраця між обома країнами. Наголосив, що готовий допомогти українським студентам адаптуватися та навчатися у в'єтнамських університетах. Зазначив, що розвиток мобільності студентів та педагогічних працівників має стати ще однією складовою у співпраці між Україною та В'єтнамом у сфері освіти. Студенти ФМВ поставили гостю ряд питань, що викликали жваве обговорення, зокрема, щодо академічної мобільності, програм обміну студентів та професорсько-викладацького складу, можливостей стажування у Посольстві В'єтнаму тощо [29].

Також, було проведено інтерв'ю з кандидатом філологічних наук, доцентом кафедри іноземних мов та перекладу НАУ Ржевською Дарією Олександрівною, що дозволило отримати та дослідити додаткову інформацію заздалегідь визначеним переліком відкритих запитань для кращого розкриття теми дослідження.

У контексті питання щодо дефініції поняття освітньої дипломатії та її значення у сучасному світі, Ржевська Д.О. зазначила, що освітня дипломатія – це використання освітніх ініціатив і програм як інструмента для зміцнення міжнародних відносин, сприяння взаєморозумінню між народами та розвитку глобальної співпраці. Вона включає в себе обмін студентами та викладачами, спільні наукові дослідження, культурні програми та інші освітні заходи, спрямовані на підвищення рівня знань та зміцнення зв'язків між країнами. На її думку, освітні програми сприяють створенню міцних зв'язків між країнами. Вони дозволяють студентам і викладачам з різних країн обмінюватися знаннями, досвідом та культурними цінностями, що сприяє зміцненню дружніх відносин і взаєморозуміння на міжнародному рівні. Освітні програми допомагають студентам розвивати глобальне мислення та розуміння різноманітних культур. Це сприяє формуванню толерантності, поваги до інших народів, що є важливим для мирного співіснування в глобалізованому світі.

Найбільш цінним у даному інтерв'ю є досвід Ржевської Д.О. щодо партнерської співпраці з іноземними закладами вищої освіти, що є актуальним та основним напрямком реалізації освітньої дипломатії в контексті обраної тематики. З 20.09.2022. по 20.11.2022 рр. Дарія Олександрівна проходила стажування в рамках партнерської співпраці між Національним авіаційним університетом та університетом Тойо у м.Токіо. За її словами, це хороша можливість для викладачів та науковців, аби обмінюватися досвідом. Під час стажування виконувалась робота над перекладом книги, було відвідано лекції японських колег, а також отримано досвід викладання авторського курсу лекцій для японських студентів. Щодо стратегій, що використовуються для впровадження освітньої дипломатії зазначено, що японці дуже по-особливому ставляться до культурних, а саме лінгвокультурних аспектів в освітньому процесі. Саме тематичні лекції на тему культурних відмінностей та подібностей буде хорошою нагодою для студентів та викладачів краще зрозуміти поведінку та світосприйняття студентів-іноземців. Також для викладачів – це буде цікавим досвідом, для того щоб навчати студентів не тільки мови, а культури країни носіїв. У контексті ініціатив освітньої дипломатії, що можна перейняти, респондент згадав таку практику: після відкритих лекцій японські студенти надсилають свої питання, відгуки та побажання на спеціальну скриньку для спілкування з викладачем. Це дуже зручно для тих студентів, які соромляться публічності. Таким чином ці студенти маю нагоду висловити свої думки та почуття, що негайно привертатиме увагу викладачів для оперативного реагування та вирішення проблем чи питань.

Беручи до уваги той факт, що респондент є спеціалістом з перекладу англійської та японської мов, вказано про переваги співпраці між університетами та освітніми установами різних країн для розвитку освітньої дипломатії. Так, зазначає Ржевська Д.О., можливість стажуватись за кордоном для викладачів іноземної мови є обов'язковою умовою, адже без проживання у мовному середовищі не можна досконало володіти іноземною мовою. Неодмінно є важливим обмін методиками та матеріалами між колегами з різних країн.

З точки зору впливу, значення та внеску отриманого досвіду в контексті освітньої дипломатії, досвід стажування респондента дав можливість ознайомитися з різноманітними методиками викладання японської мови, але є деякі методи, які не будуть ефективними для українських студентів, оскільки менталітети є дуже відмінними. Так, цікавим фактом є те, що у Японії великою популярністю користується система тестування, а усні відповіді не є ефективними для перевірки знань. Це тому, що японці дуже сором'язливі. В Японії не викликають до дошки, ніхто не робить презентацій назагал.

На завершення, Ржевська Д.О. розкрила своє бачення перспектив та значення освітньої дипломатії України, а також зауважила, що вартує уваги та вдосконалення в даній сфері. Так, освітня дипломатія має значний потенціал для розвитку міжнародного іміджу України, сприяння економічному зростанню та покращенню якості освіти. Респондент акцентував увагу на:

1) Підвищенні мобільності студентів та викладачів. Необхідно активніше розвивати програми академічного обміну, такі як Erasmus+ та інші міжнародні ініціативи.

2) Співпраці з провідними університетами світу для розробки спільних навчальних програм та ступенів. Впровадження передових методик навчання та міжнародних стандартів в українських навчальних закладах.

3) Стимулюванні викладання англійською мовою, що зробить українські університети привабливішими для іноземних студентів.

4) Просуванні української культури та науки: Проведення міжнародних конференцій, виставок та культурних заходів, які представлятимуть досягнення України в галузі освіти і науки.

5) Активному використанні медіа: Застосування соціальних мереж та інших медіа для просування української освіти за кордоном.

У цьому контексті слід надати такі рекомендації для розвитку освітньої дипломатії України:

1. Розробка унікальної моделі зовнішньої діяльності, включаючи взаємодію з відомствами освіти, дипломатичними та консульськими установами, органами місцевої влади, міськими управліннями, освітніми закладами, фондами та громадськими організаціями іноземних країн.

2. Встановлення в кожному університеті спеціалізованого відділу для виконання стратегії міжнародної діяльності, який буде сприяти розвитку і підтримці зовнішніх зв'язків та репутації університету в світовій освітній та науковій спільноті. Зокрема, це означає:

- встановлення міжнародних зв'язків з іноземними партнерами, асоціаціями та науковими установами через укладення двосторонніх або багатосторонніх угод;
- організацію та координацію міжнародних програм і академічної мобільності;
- підтримку міжнародних стажувань, обмінних програм, і подвійних дипломів;
- поширення інформації про наукові та освітні гранти, проекти та стипендії;
- планування візитів і прийомів іноземних делегацій;
- звітування про успіхи міжнародної діяльності університету.

3. Розширення академічної мобільності та інтеграція університету в міжнародні освітні та наукові спільноти, залучення студентів та науковців до міжнародних проектів та досліджень. Академічна мобільність дозволяє учасникам освітнього процесу взаємодіяти з іншими освітніми та науковими установами, здійснювати наукові дослідження з можливістю зарахування вивчених дисциплін. Право на академічну мобільність здійснюється на підставі міжнародних та внутрішніх угод, ініціатив самого учасника або за індивідуальними запрошеннями.

Ефективність наукової та освітньої діяльності університету підвищується через систематичні зусилля у сфері освітньої та наукової дипломатії, що веде до покращення якості освіти, підвищення конкурентоспроможності учасників

освітнього процесу та формування позитивного іміджу на національному та міжнародному рівнях.

Отже, освітня дипломатія Національного авіаційного університету зосереджена на прогресивних методах, що сприяють діалогу та міжкультурним обмінам, взаємодії з закордонними закладами вищої освіти та академічними колами, а також налагодженні ефективної освітньої мобільності як для студентів, так і для викладачів.

ВИСНОВКИ

Розглянуто теоретичні аспекти напряму освітньої дипломатії. У міжнародному та українському наукових середовищах концептуалізація поняття освітньої дипломатії зводиться до взаємодії міжнародних освітніх об'єднань. Дослідники даного явища по-різному характеризують його значення, проте у всіх присутня загальна ідея головної ролі закладів вищої освіти у реалізації політики освітньої дипломатії. Освітня дипломатія визнана інструментом для ефективного розвитку освітньої політики в глобалізованому світі: освітня дипломатія може сприяти організації ефективних освітніх коаліцій, виводити міжінституційну співпрацю на якісно новий рівень і сприяти формуванню змісту та подальшій реалізації програмних документів у сфері управління освітою.

Дослідивши роль освітньої дипломатії як складової публічної дипломатії, можна зазначити, що у сучасному глобалізованому світі все більш стає зрозуміло, що вирішення світових проблем та ведення зовнішньополітичних відносин, що відбувається виключно завдяки інструментам класичної дипломатії є менш ефективним. В цьому контексті все більшого значення набуває напрям публічної дипломатії. Публічна дипломатія задіює велике коло суб'єктів на різних рівнях взаємодії, що дозволяє розширювати партнерські взаємодії та залучати тих, хто перебуває поза впливом офіційних владних органів.

Так, було виокремлено та досліджено напрям освітньої дипломатії як складової публічної дипломатії. Він є новоствореним, проте активно інтегрується у сучасну міжнародну та національну діяльність. Освітня дипломатія задіює всі ті ключові напрямки зовнішньополітичної діяльності країни, налагоджуючи партнерство, зміцнюючи імідж країни, просуваючи культурні та політичні цінності на міжнародній арені, формуючи суспільну думку, забезпечують можливість обміну ідеями, інформацією, знаннями та досвідом в сфері освіти тощо.

Освітня дипломатія може розглядатися як один з найефективніших інструментів «м'якої сили». Лише розвинена система освіти, яка відповідає вимогам інноваційної високотехнологічної економіки, інтегрована в міжнародний освітній і науковий простір, може стати однією з головних конкурентних переваг сучасної держави у «глобальній конкуренції за розум» і залучити найталановитіших іноземних студентів. Надання можливостей навчання іноземним студентам є одним із найважливіших інструментів «м'якої сили» держави.

Цінність освітньої дипломатії різко зросла у світлі викликів, а також можливостей, з якими зараз стикаються всі країни. В сучасному інформаційно-розвиненому суспільстві, освітня дипломатія є базовим інструментом для формування авторитету серед інших держав. Освітня дипломатія є вагомим перевагою для створення певного образу не тільки для великих держав, але і для таких, які тільки починають опановувати цей інструмент.

Так, форма освітньої дипломатії запозичує навички з традиційної дипломатії, але застосовує ці навички за межами вузької концепції зовнішньої політики та міжнародних відносин до ширшого кола питань та учасників.

Досліджено забезпечення реалізації політики освітньої дипломатії. У цьому контексті визначено область її застосування, основних суб'єктів взаємодії, а також розглянуто світовий досвід успішного впровадження освітньої дипломатії на прикладі США та Китаю як глобальних лідерів не лише у політичній діяльності, але і у сфері освітньої дипломатії.

Освітня дипломатія характеризується відносинами між різними установами, задіюючи широке коло учасників. Це робить сценарій освітньої дипломатії ще більш складним для тих, хто приймає в ньому участь. Це також означає, що уряди не є головними акторами. У той час як уряди можуть розглядати транскордонну діяльність освітніх установ як важливу частину своїх дипломатичних зусиль, навчальні заклади все частіше діють поза межами суверенітету, спираючись на власні стратегії та мотивації.

Університети в рамках освітньої дипломатії розглядаються як основні суб'єкти взаємодії. Університети все більше відіграють роль амбасадорів. Ці установи є інструментами потоку людей, знань і стосунків між націями. Розвиваючи мережі, нові відносини з партнерськими установами, зв'язки з бізнес-спільнотою та альянси з міжнародними гравцями, сучасні університети ведуть власну дипломатію — дипломатію, яка доповнює дипломатію держав.

У той час як університети є ключовими гравцями в дипломатії знань, існує широкий спектр інших державних і недержавних учасників освітньої дипломатії. До них належать національні, регіональні або міжнародні центри передового досвіду, дослідницькі установи, фонди, аналітичні центри, професійні асоціації, компанії приватного сектора, неурядові організації, центри освіти та знань і міста, а також різні галузеві урядові департаменти та агенції. Робота з різноманітними партнерами є ключовою особливістю освітньої дипломатії.

Програми розвитку національних систем освіти різних країн у більшості своїй серед ключових завдань та пріоритетів мають положення щодо участі університетів та дослідницьких центрів у програмах міжнародної міжуніверситетської співпраці. Так, такі країни, як Китай, Німеччина, Росія, США, Туреччина та низка розвинутих європейських країн запровадили різноманітні програми вищої освіти для компетентної та перспективної молоді з усього світу. Особливо великі держави вперше в історії почали приділяти особливу увагу та значення освітній системі своїх університетів.

Розвинені країни, такі як США, також є одними з активних прихильників освіти, особливо вищої освіти як інструменту «м'якої сили». Вища освіта відіграла значну роль у встановленні ієрархічної позиції Америки в сучасному світі, незважаючи на її висхідну роль у вищій освіті завдяки залученню найталановитіших студентів у всьому світі.

Вища освіта в Китаї стала свідком вражаючого зростання завдяки різноманітним урядовим ініціативам за останні два десятиліття. Це стало можливим завдяки зосередженим зусиллям китайського уряду для того, щоб спочатку створити

охоплення вищої освіти для мас, а потім зосередитися на якості, щоб вона відповідала світовим стандартам. Китай отримав стратегічну перевагу в сценарії запровадження освітніх програм для розвитку освіти із залучення міжнародних ініціатив та розвитку міжнародних відносин через академічну співпрацю.

Порівнюючи ініціативи двох країн у сфері освітньої дипломатії, можна зазначити, що США впроваджують реалізацію освітньої дипломатії на більш глобальному рівні, залучаючи різні рівні суб'єктів, в той час ініціатива Китаю спрямована більш на студентські програми обміну. Проте, обидві країни вкладають велику кількість ресурсів у розвиток двосторонніх відносин і регіональної гармонії з розширенням взаємної співпраці між університетами та установами відповідних країн.

Проаналізувавши сучасні напрями розвитку освітньої дипломатії України, варто зазначити освітню дипломатію як інструмент публічної дипломатії в умовах воєнного стану в Україні. В цьому контексті розкрито роль університетів, що впроваджують освітню дипломатію шляхом комунікації з іноземними освітніми установами як спосіб повідомити про агресію та злочини, з якими зараз стикаються українці. Це можливість заручитися стратегічними партнерами, якими виступатимуть європейські та Західні заклади вищої освіти, де студенти не лише мають безпечний притулок від війни, а й мають можливість бути представниками та голосом своєї країни та традицій.

Також, розглянуто поняття академічної відповідальності та значимість університетів у контексті війни в Україні, в контексті якого проявляється обов'язок університетів використовувати свої знання, навички та ресурси для вирішення соціальних проблем, які виникають внаслідок конфлікту.

Прослідковується загострення значення публічної дипломатії України, спричинене військовою та інформаційною агресією з боку Росії, адже розвиток публічної дипломатії є невід'ємною частиною зовнішньої політики України, спрямованої на залучення іноземних партнерів, а також забезпечення національної та

інформаційної безпеки. В контексті цього актуальності набуває Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України.

Розглянуто ініціативи освітньої дипломатії на прикладі Національного авіаційного університету (НАУ), а також задіяно методологію інтерв'ю з кандидатом філологічних наук, доцентом кафедри іноземних мов та перекладу НАУ Ржевською Дарією Олександрівною, що дозволило отримати та дослідити додаткову інформацію заздалегідь визначеним переліком відкритих запитань. Інтерв'ю проведено з респондентом, що безпосередньо має досвід партнерської співпраці з іноземними закладами вищої освіти, а саме стажування в рамках партнерської співпраці між Національним авіаційним університетом та університетом Тойо у м.Токіо, що є актуальним та основним напрямком реалізації освітньої дипломатії, особливо в контексті обраної тематики.

Розкрито питання дефініції поняття освітньої дипломатії та її значення у сучасному світі, досвіду партнерської співпраці з іноземними закладами вищої освіти, вказано про переваги співпраці між університетами та освітніми установами різних країн для розвитку освітньої дипломатії, зазначено вплив, значення та внесок отриманого досвіду в контексті освітньої дипломатії, а також респондентом розкрито особисте бачення перспектив та значення освітньої дипломатії України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Публічна дипломатія в діяльності університетів: кращі кейси // ГДП. URL: https://assets-global.website-files.com/64f5f9b852d3de080395e7f9/6585e29e843c732c507d7b32_%D0%91%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%83%D1%80%D0%B0.pdf (дата звернення: 03.05.2024).
2. Стратегія публічної дипломатії Міністерства Закордонних Справ України. Київ: Міністерство закордонних справ України. – 2021. – С. 8-31.
3. Освітня і наукова дипломатія в глобальному вимірі. URL: <http://www.uaace.org/wp-content/uploads/2021/04/Diplomatia.pdf> (дата звернення: 20.03.2024).
4. Ільницький, Д.О. Соціально-економічний вимір освітньої дипломатії: теорія, практика та методики аналізу / Д.О. Ільницький // Стратегія розвитку України. – 2014. – С. 2-79.
5. Балануца О.О., Сегеда О.О. Освітній вимір публічної дипломатії: синергія міжнародних та національних освітніх проєктів // The scientific heritage № 48. 2020. – С. 71-77.
6. Vinet L. Universities and Knowledge Diplomacy // Proceeding Social and Behavioral Sciences №41, – 2010. – P. 6772-6776.
7. Suomi K., Jarvinen R. Tracing reputation risks in retailing and higher-education services. Journal of Retailing and Consumer Services №20. – 2013. – P.207-217.
8. Soomro N. N., Siddiqui S., Khoso G. M. Achieving soft power goals through education diplomacy by Southeast Asian nations. Asia Pacific. 2019. – Vol. 37. – P. 21-34.
9. Тищенко-Тишковець О.М. Практичні й теоретичні передумови виникнення публічної дипломатії як форми «м'якої сили» у системі зовнішньої політики держави / О. М. Тищенко-Тишковець // Актуальні проблеми міжнародних відносин – Вип.94, ч. I – К.: вид-во ІМВ, 2010. – С.107-113.

10. Nye J. Bound to Lead: The Changing Nature of American Power. – 1990. URL: <https://www.kropfpolisci.com/exceptionalism.nye.pdf> (дата звернення: 20.03.2024)
11. Li J. Conceptualizing Soft Power of Higher Education: Globalization and Universities in China and the World. *Spring Nature Publishers*, 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/327747453_Conceptualizing_Soft_Power_Conversion_Model_of_Higher_Education_Globalization_and_Universities_in_China_and_the_World (дата звернення: 20.03.2024).
12. Chengyu X. Coexist, complement, converge and innovate: Public diplomacy of US-China Internet Industry Forum / *Telematics and Informatics* №30. – 2013. – P.331-334.
13. Lewis S. W. The potential for international and transnational public service advertising in public spaces in American and Chinese global cities: Conclusions from a 2010 survey of advertisements in subways in Beijing. *Public Relations Review* №38. 2012. – P.765 - 778.
14. Epps W. T. Diplomacy and Education in U.S. Ecuadorian Relations 1933-1963 // *The University of Texas at Austin*, 2009. URL: <https://repositories.lib.utexas.edu/server/api/core/bitstreams/11c897c3-2207-419a-918c-93ccd43bddd2/content> (дата звернення: 27.03.2024).
15. Тищенко-Тишковець О.М. Публічна дипломатія у системі зовнішньої політики // Автореф. на здоб.наук. ступ. канд. політ. наук. – Київ. КНУ ім.Т.Шевченка. – 2011. – 20 с.
16. U.S. National Strategy for Public Diplomacy and Strategic Communication // *Strategic Communication and Public Diplomacy Policy Coordinating Committee (PCC)*, 2007. – P. 4-34.
17. Fedoroff N. V. Science Diplomacy in the 21st Century // *Cell*. №136. 2009. – P. 9 – 11.
18. Holik G. G. Chinese Soft power in East Asia // *Political Science Quarterly*. Summer 2011. Vol. 126, № 2. – P. 223–254.

19. Кулінич М. Освітня підготовка дипломатів: сучасний контекст // Україна дипломатична. 2013. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ukrdip_2013_14_30.pdf (дата звернення: 16.04.2024)
20. Качинська Н. О. Публічна дипломатія як тактика формування привабливого іміджу держави на міжнародній арені // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. Випуск 2. – 2011. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_ip_2011_2_14 (дата звернення: 16.04.2024)
21. Hea Z., Xianhongb C., Xing W. The image of the United States in the Chinese media: An examination of the evaluative component of framing // Public Relations Review. №38. 2012. P.676-683.
22. Погребна А. Що таке публічна дипломатія і чому МЗС створило стратегію її розвитку. 2021. URL: <https://suspilne.media/117614-so-take-publicna-diplomatia-i-comu-mzs-stvorilo-strategiu-ii-rozvitku-poasnie-ekspertka/> (дата звернення: 20.04.2024)
23. Грачевська Т. О. Погляди Г. Нікольсона на дипломатичну практику та дипломатичний інструментарій. *Політичне життя*. 2019. №1. – С 79-84.
24. Шкурко М. Культурна дипломатія України під час війни. 2023. URL: http://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/72_2023.pdf (дата звернення: 10.05.2024).
25. Коротков Д. С. Концепція «м'якої сили» в контексті зовнішньополітичної стратегії України. 2015. № 3. С. 13-17.
26. Пищик О. В. Взаємозв'язок професійної та комунікативної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Київ: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2017. №3. – С. 111-116.
27. Проскура О. Освітня дипломатія: визнання інноваційності педагогічної системи для освіти України ХХІ століття. *Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць*. Київ: Фенікс. – 2019. – С. 222-225.
28. Сухацька Д. Ю. Напрями організаційно-функціонального забезпечення публічної дипломатії у державному управлінні України. *Зб. наук. праць «Вчені записки»*. № 27 (2). 2022. – С. 73-8.

29. Національний авіаційний університет. URL: <https://nau.edu.ua/> (дата звернення: 17.05.2024).
30. Тіммонс В. Реалізація державної політики в галузі контролю за якістю освіти в країнах. URL: <http://dinz.gov.ua/index/ua/category/35> (дата звернення: 17.05.2024).
31. Byrne C., Hall R. Australia's international education as public diplomacy: soft power potential Discussion papers in diplomacy. NIIR Clingendael. 2011. №121. – 38 p.
32. Leonard M., Stead C., Smewing C. Public diplomacy. London: The Foreign Policy Centre. 2002. – P.22-137.
33. Nakamura K. H., Weed M. C. U.S. Public Diplomacy: Background and Current Issues. Congressional Research Service: Report for Congress. 2009. URL:<https://sgp.fas.org/crs/row/R40989.pdf> (дата звернення: 17.05.2024)
34. Joseph N. S. Jr. American Power and a Post-Cold War World. Facing the Future. American Strategy in the 1990s. An Aspen Strategy Group Report. Boston: The Aspen Strategy Group and University Press of Americas. 1991. – P.33-54.
35. Rosenau J. N. Turbulence in World Politics: a Theory of Change and Continuity. Princeton : Princeton University Press. 1990. URL: https://www.researchgate.net/publication/275688834_Turbulence_in_World_Politics_A_Theory_of_Change_and_Continuity_By_James_N_Rosenau_Princeton_Princeton_University_Press_1990_Pp_480_5500_cloth_1495_paper (дата звернення: 17.05.2024)
36. Ukraine granted candidate status for European Union membership amid war. Business Standard. 2022. URL: https://www.business-standard.com/article/international/ukraine-granted-candidate-status-for-european-union-membership-amid-war-122062400029_1.html. (дата звернення: 17.05.2024).
37. Vinet L. Universities and Knowledge Diplomacy Procedia Social and Behavioral Sciences №41, 2010. Selected Papers of Beijing Forum. 2008. – P.6772-6776.
38. Wolf Ch. Rosen Br. Public Diplomacy: How to Think about and Improve It. URL:

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2004/RAND_OP134.pdf.
(дата звернення: 17.05.2024).

39. Zhonga X., Lua J. Public diplomacy meets social media: A study of the U.S.Embassy's blogs and microblogs. *Public Relations Review* №39. 2013. – 54 p.

40. Resilience and education diplomacy: How Ukrainian universities persist in the war. 2023. URL: <https://www.theperspective.se/2023/05/18/article/resilience-and-education-diplomacy-how-ukrainian-universities-persist-in-the-war/> (дата звернення: 20.05.2024).

41. Knight J. Knowledge Diplomacy: What Are the Key Characteristics? 2020. URL: <https://www.internationalhighereducation.net/api-v1/article/!/action/getPdfOfArticle/articleID/2827/productID/29/filename/article-id-2827.pdf>

42. Terepyshchyi S. Academic social responsibility in the context of war in Ukraine: navigating the educational landscape for social change. 2023. – P. 102-109.

43. Bhardwaj A. The Incremental Role of Higher Education in the Soft Power Milieu: Impressions From China and India. 2023. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2212585X221144924?icid=int.sj-abstract.similar-articles.7> (дата звернення: 20.05.2024).

44. Knight J. Knowledge diplomacy. British Council. 2018. URL: <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/kno.pdf> (дата звернення: 20.05.2024).

45. Knight J. Understanding and Applying the Key Elements of Knowledge Diplomacy: The role of international higher education, research and innovation in international relations. 2022. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1350634.pdf> (дата звернення: 20.05.2024).

46. Yang R. Soft Power and higher education: An examination of China's Confucius Institutes. *Globalization, Societies and Education*. 2010. – P. 235–245.

47. Kyvliuk O., Polishchuk O., Svyrydenko D., Yatsenko O. Educational management as education diplomacy: Strategies for Ukraine. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2018. URL:

https://www.researchgate.net/publication/326227925_Educational_management_as_education_diplomacy_Strategies_for_Ukraine (дата звернення: 20.05.2024).

48. Anholt, S. (2011). Beyond the Nation Brand: The Role of Image and Identity in International Relations. *Exchange: The Journal of Public Diplomacy*: Vol. 2: Iss. 1, Article 1. URL: <https://surface.syr.edu/exchange/vol2/iss1/1>. (дата звернення: 20.05.2024).

49. Nye, J. S. Soft Power After Ukraine. Project Syndicate. 2022. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/soft-power-after-russia-war-inukraine-by-joseph-s-nye-2022-05>.

50. Glassgols S.M. Public diplomacy: the evolution of literature. 2014. URL : http://uscpublicdiplomacy.org/pdfs/Stacy_Literature.pdf (дата звернення: 20.05.2024).